

دستورالعمل تأسیس آزمایشی مراکز سیار کاهش آسیب

مقدمه

به منظور ارتقای فراهمی و دسترسی به خدمات کاهش آسیب برای کسانی که مواد مصرف می‌کنند و در اجرای ماده ۱۵ اصلاحیه قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶ (مصوب ۱۳۸۹/۵/۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)، بند ۸ ذیل ماده ۱ «آیین‌نامه اجرایی مراکز مجاز درمان و کاهش آسیب اعتیاد به مواد مخدر و روان‌گردان‌ها» و مواد ۵۳ الی ۷۴ «دستورالعمل تأسیس، مدیریت و نظارت بر مراکز مجاز درمان و کاهش آسیب» در خصوص شرایط راه‌اندازی مراکز کاهش آسیب «دستورالعمل راه‌اندازی آزمایشی مراکز سیار کاهش آسیب» به شرح ذیل تدوین شده است:

ماده ۱- هدف از راه‌اندازی مراکز کاهش آسیب سیار ارایه خدمات کاهش آسیب به جمعیت‌های مصرف‌کننده مواد در مکان‌ها و یا زمان‌هایی است که توسط سایر برنامه‌های کاهش آسیب شامل مراکز کاهش آسیب ثابت و تیم‌های سیار پوشش داده نمی‌شوند.

ماده ۲- به منظور تعیین مکان‌ها و زمان‌های فعالیت مراکز سیار کاهش آسیب معاونت محترم بهداشتی دانشگاه‌های علوم پزشکی مجری برنامه پایلوت فرآیند زیر باید صورت پذیرد:

- ۱- مرور اطلاعات موجود در خصوص دسترسی و پوشش برنامه کاهش آسیب دانشگاه به لحاظ مکانی و زمانی.
- ۲- در صورتی که ارزیابی معاونت بهداشت دانشگاه نشان دهد چندین نقطه با فواصل جغرافیایی نسبتاً زیاد نیاز به خدمات کاهش آسیب دارند، راه‌اندازی یک مرکز سیار می‌تواند در نظر گرفته شود.
- ۳- برای تسهیل دسترسی به مصرف‌کنندگان پرخطر مواد در حاشیه اتوبان‌ها در تهران و یا سایر شهرهای بزرگ در جایی که به دلیل جایجایی سریع پاتوق‌ها امکان راه‌اندازی مراکز ثابت به سهولت ممکن نیست، مراکز سیار یک گزینه مناسب خواهد بود.
- ۴- در بسیاری موارد ترکیب جمعیتی در محل‌های تجمع مصرف‌کنندگان پرخطر مواد در ساعات غروب و شب با روزها متفاوت است. یکی از کاربردهای مراکز سیار تأمین دسترسی به خدمات کاهش آسیب در ساعات عصر و شب به این جمعیت است.
- ۵- برگزاری جلسات با ذی‌نفعان کلیدی شامل مسئولان و کارکنان مراکز گذری و تیم‌های سیار به منظور اخذ اطلاعات مورد نیاز، تهیه صورت جلسه‌های دقیق و مشروح و نگهداری آن در سوابق برنامه

۶- برگزاری جلسه با اعضای کمیته استانی (دانشگاهی) کاهش آسیب موضوع ماده ۵۳ به منظور اخذ اطلاعات مورد نیاز، تهیه صورت جلسه مشروح و نگهداری آن در سوابق برنامه

ماده ۳- پس از ارزیابی در خصوص مکان‌ها و زمان‌ها نیازمند ارائه خدمات کاهش آسیب و با در نظر گرفتن ملاحظات اجرایی دستورالعمل حاضر، خط سیر مرکز سیار زیر نظر معاونت محترم بهداشت با هماهنگی اداره پیشگیری و درمان سوء مصرف مواد، دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد تعیین می‌گردد.

۱- ارائه خدمات مرکز سیار کاهش آسیب در محلی به جز مکان‌ها و زمان‌های تعیین شده در خط سیر ممنوع است.

۲- در صورت دسترسی به اطلاعات جدید در خصوص تغییر مکان‌ها و زمان‌های تجمع مصرف‌کنندگان مواد، بازبینی خط سیر مرکز سیار پس از تأیید کمیته کاهش آسیب بلامانع است.

ماده ۴- مجوز موقت مرکز کاهش آسیب سیار پس از تصویب خط سیر در کمیته کاهش آسیب موضوع ماده ۵۳ دستورالعمل تأسیس و مدیریت مراکز مجاز توسط معاونت بهداشت دانشگاه به مدت یک سال صادر می‌گردد.

ماده ۵- به منظور هماهنگی با نیروی انتظامی و جلب حمایت از برنامه، معاونت بهداشت دانشگاه مکلف است پس از تأسیس مرکز کاهش آسیب سیار یک نسخه از مجوز موقت و خط سیر مرکز را برای شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر استان ارسال نماید.

ماده ۶- به منظور استفاده بهینه از ظرفیت مراکز کاهش آسیب سیار، ارائه مجموعه‌ای از خدمات کاهش آسیب و حمایتی به شرح زیر الزامی است:

۱- شناسایی و برقراری ارتباط با کسانی که مواد مصرف می‌کنند.

۲- در دسترس قرار دادن سرنگ، سرسوزن و وسایل تزریق استریل، کاندوم، ملاقه، فیلتر و... روزانه برای حداقل ۵۰ نفر

۳- ارائه آموزش‌های مربوط به رفتار جنسی سالم، تشویق به استفاده از کاندوم، توزیع کاندوم روزانه حداقل ۵۰ نفر

۴- مشاوره و آزمایش سریع اچ‌آی‌وی به طوری که کلیه کسانی که به رفتار پرخطر خود ادامه می‌دهند و در سه ماه گذشته آزمایش نداده‌اند، آزمایش سریع اچ‌آی‌وی بدهند.

۵- شناسایی موارد اچ‌آی‌وی مثبت و پیگیری و حمایت برای تداوم درمان عفونت‌های رتروویروسی

۶- غربالگری علامتی از نظر عفونت‌های منتقله از راه جنسی و ارجاع به مرکز مشاوره بیماری‌های رفتاری

۷- اطلاع رسانی، آموزش و ارتباطات درباره رفتارهای پرخطر، روش‌های کاهش خطر و خدمات موجود

۸- واکسیناسیون هیپاتیت ب

۹- غربالگری علامتی سل و ارجاع به مراکز بهداشتی، درمانی برای اخذ نمونه خلط

۱۰- ارائه خدمات بهداشتی اولیه شامل پانسمان زخم

۱۱- توزیع سیفتی باکس و جمع‌آوری سرنگ و سوزن مصرف شده

۱۲- ارائه وسایل اولیه بهداشتی شامل صابون، شامپو، لباس زیر و ... ماهیانه به حداقل ۱۰۰ نفر

۱۳- ارائه خدمات اولیه حمایتی شامل: تغذیه شامل یک وعده غذای گرم (مانند عدسی، لوبیا، تخم مرغ، چای و کیک ...)

روزانه حداقل برای ۷۵ نفر

۱۴- توزیع لباس گرم در فصول سرد

۱۵- ارجاع به مراکز کاهش آسیب در مواردی که تمایل به درمان وجود دارد.

۱۶- ارجاع به مراکز بهداشتی درمانی و بیمارستان‌ها در مواردی که نیاز به مداخلات پزشکی وجود دارد.

ماده ۷- زمان فعالیت کار مرکز سیار کاهش آسیب از ۸ صبح تا ۱۰ شب است. هر مرکز باید حداقل ۶ ساعت در روز و حداقل ۶

روز در هفته خدمات ارائه کند. محدوده ساعت کار مرکز باید مشخص و اعلام شود.

تبصره ۱- مرکز سیار باید در هر یک از نقاط خطر سیر خود توقف کافی داشته باشد. زمان مورد انتظار توقف برای پاتوق‌ها بر

حسب اندازه جمعیت حاضر در آن بین ۱ تا ۲ ساعت تعیین می‌شود. به طور میانگین زمان رفت و آمد و توقف در هر پاتوق ۱/۵

ساعت در نظر گرفته می‌شود.

تبصره ۲- مرکز سیار باید در هر یک از نقاط خط سیر حداقل هفته‌ای ۴ روز مستقر باشد. توزیع لوازم بهداشتی مورد نیاز برای

مراجعات تا زمان مراجعه بعدی (با رعایت دو هدف «تزریق ایمن» و «رفتار جنسی ایمن» الزامی است.

ماده ۸- افراد حقیقی و حقوقی واجد شرایط مذکور در آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۵ و دستورالعمل تأسیس، مدیریت و نظارت بر

مراکز متقاضی تأسیس شده و به عنوان طرف قرارداد قرار گیرند.

ماده ۹- کارکنان

کارکنان واحدهای سیار کاهش آسیب باید شامل حداقل ۲ نفر واجد صلاحیت‌های زیر باشند:

۱- یک نفر ارایه دهنده خدمات کاهش آسیب به عنوان مسئول مرکز سیار

۲- یک نفر راننده

ماده ۱۰- صلاحیت‌های کارکنان

کارکنان مرکز سیار باید علاوه بر داشتن شرایط ماده ۴ دستورالعمل تأسیس، مدیریت و نظارت بر مراکز باید دارای خصوصیات زیر باشند:

۱- ارایه دهنده خدمات کاهش آسیب باید یک نفر کاردان فوریت‌های پزشکی، کاردان یا کارشناس رشته‌های پرستاری، مامایی یا علوم آزمایشگاهی، کاردان/کارشناس هوشبری، کاردان/ کارشناس اتاق عمل باشد.

۲- راننده وسیله نقلیه باید دارای گواهینامه، کارت پایان خدمت یا معافیت دایم و سلامت جسمی و روانی باشد. مطلوب است راننده از افراد گروه هم‌تا بهبودیافته یا تحت درمان نگهدارنده آگونیستی آشنا با منطقه تحت پوشش انتخاب شود.

تبصره- کارکنان مرکز سیار باید پس از انتخاب در دوره آموزشی اختصاصی طراحی شده توسط اداره پیشگیری و درمان سوء مصرف مواد شرکت نمایند.

ماده ۱۱- وسیله نقلیه (ون)

وسیله نقلیه باید حداقل دارای استانداردها و ویژگی‌های زیر باشد:

۱- یک دستگاه ون با ظرفیت حداقل ۹ نفر صندلی و یک میزکار با سطح حداقل ۵۰*۷۰ سانتیمتر و مجهز به کمد/ کابینت برای نگهداری و حمل لوازم بهداشتی، بخچال با حجم ۹ فوت مکعب

۲- از نظر موتوری و بدنه سالم و فاقد هر گونه نقص به لحاظ در وسایل رفاهی شامل کولر، بخاری، درها، پنجره‌ها، صندلی‌ها و سالم بودن شیشه‌ها

۳- واجد بیمه شخص ثالث

۴- خودرو باید مجهز به GPS و کپسول اطفای حریق باشد.

۵- ضمن پیش پرداخت ۶۰ درصد از مبلغ کل قرارداد جهت خرید، تجهیز و راه اندازی وسیله ی نقلیه مناسب با رعایت تمامی شرایط اعلام شده ماده ۱۱ به تایید کارشناسان مربوطه، خودرو واجد بغل نویسی یا تابلو کوچک باشد که بر روی آن نام مرکز سیار کاهش آسیب و نام دانشگاه علوم پزشکی درج گردد. به دلیل احتمال بروز حساسیت محلی در خصوص نصب پیام‌های آموزشی کاهش آسیب بر روی بدنه خودرو باید با صلاحدید و اخذ تأییدیه معاونت بهداشت اقدام گردد.

۶- با عنایت به حمل ریپد تست و انجام واکسیناسیون حتما می‌بایست مرکز سیار مجهز به یخچال باشد.

ماده ۱۲- وسایل مورد نیاز مرکز سیار

وسایل مورد نیاز مرکز سیار عبارتند از:

- ۱- کارت شناسایی کارکنان
- ۲- یونیفرم کارکنان
- ۳- خط و گوشی موبایل کارکنان
- ۴- سرنگ، سوزن، آب مقطر، فیلتر، پد الکلی و ملاقه
- ۵- کاندوم
- ۶- کیت آزمایش اچ‌آی‌وی
- ۷- وسایل پانسمان
- ۸- سیفتی باکس
- ۹- وسایل بهداشتی همچون صابون
- ۱۰- پمفلت و بروشور آموزشی
- ۱۱- برگه معرفی مراکز ارائه دهنده خدمات
- ۱۲- دستکش و ماسک برای استفاده در صورت لزوم
- ۱۳- فرم ارجاع
- ۱۴- فرم‌های ثبت خدمات
- ۱۵- غذای گرم ساده و چای
- ۱۶- ظروف یک بار مصرف و بهداشتی (برای غذای گرم ظروف سلولزی/ کاغذی/ آلومینیومی)
- ۱۷- کیسه زباله برای جمع‌آوری کلبه ظروف غذای مصرف شده

ماده ۱۳- شرح وظایف مؤسس

- ۱- تأمین وسایل و اقلام کاهش آسیب شامل سرنگ، سوزن، فیلتر، محلول، ملاقه، آب مقطر، کاندوم و...
- ۲- تأمین خودرو واجد مشخصات فنی مورد تأیید و کلیه هزینه‌های مرتبط با آن شامل بیمه، لاستیک، خسارات ناشی از تصادفات، سوخت، روغن، تعمیرات اعم از موتوری و بدنه، پرداخت جرایم تخلفات رانندگی و...
- ۳- در صورت بروز اشکال فنی در خودرو و عدم امکان تعمیر آن مؤسس موظف است خودرو دیگری را برای جلوگیری از توقف استمرار برنامه جایگزین نموده و مشخصات فنی آن را به صورت مکتوب به معاونت بهداشت دانشگاه اعلام نماید.
- ۴- مؤسس موظف است نسبت به تأمین خودرو به صورت مستمر اقدام نماید. در صورتی که بیش از ۱۰ روز خودرو برای ارائه خدمات اعزام نگردد و خودرو دیگری نیز جایگزین نگردد، معاونت بهداشت دانشگاه می‌تواند نسبت به فسخ قرارداد به صورت یک طرفه و اخذ خسارت اقدام نماید.
- ۵- تأمین هزینه خسارات وارده به وسایل و یا تجهیزاتی که از طرف معاونت بهداشتی دانشگاه در اختیار مرکز سیار قرار داده می‌شود ظرف ۷۲ ساعت پس از اعلام توسط معاونت بهداشت بر عهده مؤسس است.
- ۶- تأمین محل پارکینگ خودرو

ماده ۱۴- شرح وظایف ارائه دهنده خدمات/مسؤل مرکز

- ۱- نظارت بر کلیه فعالیت‌ها و کیفیت خدمات ارائه شده
- ۲- توزیع سرنگ، سرسوزن و سایر وسایل تزریق
- ۳- توزیع کاندوم
- ۴- مشاوره و آزمایش سریع اچ‌آی‌وی
- ۵- آموزش‌های کاهش آسیب
- ۶- واکسیناسیون هپاتیت ب
- ۷- غربالگری علامتی بیماری‌های منتقله از راه جنسی و ارجاع

۸- غربالگری علامتی سل و ارجاع

۹- پانسمان

۱۰- ثبت و گزارش دهی مراجعان و خدمات

۱۱- در صورت بروز اشکال فنی در خودرو و عدم امکان تعمیر آن مسؤل تیم موظف است مراتب را به مؤسس منتقل نماید.

ماده ۱۵- شرح وظایف راننده

۱- رانندگی یک دستگاه خودرو با مشخصات فنی ذکر شده در این دستورالعمل جهت راه اندازی و ارایه خدمات یک مرکز کاهش آسیب سیار با در نظر گرفتن کلیه مسائل ایمنی و مراعات دقیق قوانین و مقررات رانندگی در مسیرها و زمان های تهیه شده برابر برنامه تنظیمی فیما بین مؤسس، مسؤل تیم و معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی

۲- تأمین نظافت بیرونی و داخل خودرو

۳- راننده موظف است در صورت بروز هر گونه اشکال فنی برای خودرو سریعاً نسبت به تعمیر و رفع عیب اقدام نماید و در صورت عدم وجود فرصت زمانی، باید مراتب را به مسؤل تیم منتقل نماید.

۴- نگهداری خودرو به نحوی که کلیه فضاهای فیزیکی آن برای ناظران دانشگاه قابل رویت باشد.

۵- برقراری ارتباط با کسانی که مواد مصرف می کنند.

۶- معرفی خدمات مرکز سیار و دعوت از مصرف کنندگان مواد برای دریافت خدمات

۷- ارایه آموزش های کاهش آسیب

۸- جمع آوری سیفتی باکس و سرنگ، سرسوزن و وسایل تزریق استفاده شده

۹- ارایه خدمات حمایتی شامل غذای گرم ساده و چای

ماده ۱۶- هر مرکز سیار باید با مراکز کاهش آسیب، مراکز دولتی درمان با داروهای آگونیست، مراکز مشاوره بیماری های رفتاری، مراکز بهداشتی، درمانی و بیمارستان ها ارتباط داشته باشد و مراکز مذکور موظفند ارجاعات مرکز سیار را بپذیرند.